

FIATALOK MUNKANÉLKÜLSÉGI KOCKÁZATA MAGYARORSZÁGON ÉS EURÓPAI ÖSSZEHA- SONLÍTÁSBAN ⁹⁸

I. Bevezetés

Az élet minden területét egyre jobban átható bizonytalansággal, mint a késő modernitás egyik karakterisztikus jellemzőjével számos szerző foglalkozik (Lash – Urry 1987; Harvey 2006; Castells 1996; Beck 2003; Mills – Blossfeld 2005). Zygmunt Bauman egyenesen „likvid” társadalomról beszél (Bauman 2000) rámutatva, hogy a stabilnak hitt intézmények tartóssága radikálisan lecsökkent az elmúlt évtizedekben. A munkahelyi, párkapcsolati és közösségi kapcsolatok gyorsabban elévülnek, az egyének egyre kevésbé tudnak tágabb keretekbe ágyazódni, hiszen maguk a tágabb keretek is folyékonyra (likviddé) váltak. Bauman találó metaforájával élve nincsenek már igazi ágyak sem, hanem csak hálósákok és kempingágyak állnak az egyének rendelkezésére, amelyekben megpihennek ideig-óráig, mielőtt továbbindulnak újabb ideiglenes hajlékot keresni.

Ahogy Bauman, más szerzők is egy új típusú, flexibilitáson és egy folytonos alkalmazkodási kényszeren alapuló kapitalista működésmódot sejtjenek a fenti változások mögött (Lash – Urry 1987; Castells 1996; Bauman 2000; Harvey 2006; Beck 2010; Blossfeld et al 2006a, 2006b, 2006c). Továbbá ez az új típusú kapitalista logika összekapcsolódott a globalizációs folyamatokkal (Castells 1996), amely két hatás egymást erősíti. A Kultúra és Közösség egy korábbi számában (Király – Paksi 2012) már részletesen foglalkoztunk két német szerző, Beck és Blossfeld azon gondolataival, melyek a késő modernitásban jelentkező személyes kockázatokat és bizonytalanságérzést helyezik elemzésük középpontjába.

Ulrich Beck a munka és a magánélet szférája közötti ellentmondásokra hívja fel a figyelmet. Rámutat, hogy a gazdasági vállalkozások egyre nagyobb elvárásokat (rugalmasság, autonómia, fele-

lősségvállalás önmagunkért, mobilitás) támasztanak munkavállalók felé, miközben a magánélet, különösen a családalapítás és fenntartás követelményei (hosszútávra tervezhetőség, stabil érzelmi kapcsolatok, felelősségvállalás egymásért) szemben állhatnak ezekkel a munkáltatói igényekkel. A szerző szerint a gazdasági egységek az őket érintő globális kockázatokot és tervezhetetlenséget igyekeznek áthárítani a munkavállalókra, ezáltal stabilizálva saját működésüket. Beck szerint a munkaerőpiacon a nők helyzete a legkiszolgáltatottabb (Beck 2010).

Hans-Peter Blossfeld is úgy véli, hogy a munkaerő-piaci bizonytalanság kihat a magánéletére is, de ő ezt az összefüggést egy tágabb keretbe ágyazva vizsgálja. Szerinte is fennáll egy strukturális bizonytalanság, amelyet a globalizációs viszonyok keltenek, azonban az egyes országok az eltérő intézményrendszerük miatt nagy eltérést mutatnak abban, hogy milyen mértékben és melyik társadalmi csoportokra hárítják át ezt a bizonytalanságot. Az intézményi szűrők megléte és ereje tehát nagymértékben befolyásolja az egyéni szinten tapasztalható bizonytalanságot. A szerző érvelése szerint a legkiszolgáltatottabb helyzetben a családalapítás előtt és alatt álló fiatalok vannak, akik emiatt későbbre halasztják a felnőtté válással kapcsolatos döntések meghozatalát (Mills – Blossfeld 2005; Blossfeld et al 2006a, 2006b, 2006c).

Tanulmányunkban e két (egymással is átfedő) csoport munkaerő-piaci helyzetét vizsgáljuk magyar és európai viszonylatban. Nem arra keresünk választ, hogy melyik szerzőnek van igaza, és vajon a nők vagy a fiatalok kiszolgáltatottabbak-e napjainkban. Inkább arról szeretnénk képet adni, hogy a megjelölt csoportokkal kapcsolatban milyen érvényességi tartományban igazak a fenti megállapítások a mai Magyarországon és Európában. A tanulmányban közölt elemzéseket a European Social Survey⁹⁸ adatai segítségével végeztük el.

97 A tanulmány az OTKA támogatásával készült a „Dilemmák és stratégiák a család és munka összehangolásában” című kutatási projekt keretében (pályázati azonosító: K 104707). A szerzők ezúton is szeretnék megköszönni a kutatásvezető, Dr. Nagy Beáta (docens, Budapesti Corvinus Egyetem) folyamatos szakmai és emberi támogatását, amellyel e cikk létrejöttéhez is nagyban hozzájárult

98 Az ESS 5. hullámának adatbázisának elérhetősége: <http://www.esshu.hu/sites/default/files/downloads/databases/>; letöltve: 2010.10.14, 2011.12.16 és 2012.06.03. Európai Társadalomtudományi Elemzések (EUTE) – European Social Survey (ESS). Konzorcium: MTA Szociológiai Kutatóintézet és MTA Politikai Tudományok Intézete.

A tanulmány első része részletesen tárgyalja a módszertani háttérrel és az elemzés során meghozott módszertani döntéseket. A második rész általános képet ad a magyarországi munkaerő-piaci bizonytalanságról európai összehasonlításban. A tanulmány további része multinomiális regresszió segítségével vizsgálja a nők és a fiatalok munkaerő-piaci helyzetét a munkanélküliségi tapasztalatuk és a munkaszerződésük jellege alapján. Az összefoglalás pedig röviden ismerteti a legfontosabb eredményeket és következtetéseket.

II. Módszertani háttér

Adatbázisunkat a European Social Survey (továbbiakban ESS) 2010. évi (5.) hullámának adatai alkották. Az ESS-t 2002-től kezdve két évente végzik el a résztvevő országok reprezentatív mintáin. A vizsgálatban több mint 25 ország vesz részt. Magyarország az eddigi összes adatfelvételi hullámban közreműködött. A 2010. évi magyarországi adatfelvételt a Magyar Gallup Intézet végezte.

A 2010. évi ESS vizsgálatban 27 európai ország, köztük Magyarország vett részt. Az adatbázisban 50 781 megkérdezett adatai szerepelnek. A megkérdezettek 54,3%-a nő, 45,7%-a férfi. A mintában az átlag életkor 48,4 év. A korcsoportok közötti különbségek vizsgálata során az életkort kategóriális változóként kezeltük, ahol figyelembe vettük a felnőtté válás és a gyermekvállalás időzítésének társadalmi mintáit. Az így kialakított korcsoportok: 15-25 év között, 26-35 év között, 36-50 év között, 50 év feletti. A 2010. évi ESS adatbázisban a résztvevők 14%-a a 15-25, 15%-a a 26-35, 24,7%-a a 36-50, míg 46,3%-a az 50 év feletti korcsoportjába tartozik.

Az elméleti részben kifejtett és jellemzett munkaerő-piaci bizonytalanság operacionalizálására két változót alkalmaztunk. Egyrészt a munkanélküliségi tapasztalatra fókuszáltunk. A munkanélküliségi tapasztalat jellemzésére egy összevont változót hoztunk létre három változóból, amelyek arra kérdeztek rá, hogy a kérdezett volt-e valaha 3 hónapnál hosszabban munkanélküli (uemp3m változó), s ha igen, ez az időszak 12 hónapnál tovább tartott-e (uemp12m), valamint volt-e az elmúlt 5 évben 3 hónapnál tovább munkanélküli (uemp5yr). Az ebből a három változóból képzett összevont változó 4 fokozattal rendelkezik, ahol (1) védettnek tekintettük azokat, akik még soha nem voltak 3 hónapnál tovább munkanélküliek;

(2) átmeneti munkanélkülinek azokat, akik voltak az elmúlt 5 évben munkanélküliek 3 és 12 hónap között; (3) tartós munkanélkülinek azokat, akik voltak az elmúlt 5 évben munkanélküliek 12 hónapnál hosszabb ideig; (4) valamint külön kezeltük azokat, akik voltak 3 hónapnál tovább munkanélküliek, de nem az elmúlt 5 évben.⁹⁹ A munkaerő-piaci bizonytalanság pontosabb elemzéséhez esetleg célravezetőbb lehetett volna más változók használata (pl. munkanélküli időszakok száma, a munkaerő-piaci kiszolgáltatottság szubjektív értékelése), azonban a rendelkezésünkre álló adatok a fent leírtak bemutatására adtak lehetőséget. Az adatok alapján a vizsgálatban résztvevők 73,5%-a tekinthető védettnek, 6,4%-a tapasztalta meg az átmeneti, míg 7,4%-a a tartós munkanélküliséget az elmúlt 5 év folyamán, 12,7%-uk pedig volt ugyan 3 hónapnál hosszabb ideig munkanélküli, de nem az elmúlt 5 évben.

A másik változót a munkaszerződésekre vonatkozó adatok képezik. Eszerint a megkérdezettek 10,3%-át szerződés nélkül foglalkoztatják, 14,1%-uk határozott idejű szerződéssel, 75,5%-uk pedig határozatlan idejű szerződéssel rendelkezik.

A munkanélküliségi kockázat vizsgálata során háromféleképpen szűkítettük le a vizsgált sokaságot. Az első esetben – amelyet a Táblázatok fejlécében „általánosként” jelölünk – a teljes sokaságot bevontuk az elemzésbe, azaz nem vettük figyelembe, hogy a megkérdezett jelen van-e a munkaerőpiacon vagy sem.

A másik két esetben a munkaerőpiacon jelen lévőkre fókuszáltunk. Az adatokat az „A következők közül melyikkel jellemezhető az, amit Ön az elmúlt 7 napban csinált?” kérdésre adott válaszok alapján szűrtük le azokra, akik „dolgoztak, fizetett munkát végeztek”, akik „munkanélküliek voltak és aktívan munkát kerestek”, valamint azokra, akik „munkanélküliek voltak, munkára vártak, de nem kerestek aktívan munkát” (változó nevek a ESS 5. hullámának nemzetközi adatbázisban: pdwork,

⁹⁹ Az 5 éven kívül eső munkanélküli tapasztalatot azért gondoltuk fontosnak külön kezelni, mivel a különböző korcsoportoknak eltérő esélyük van, hogy ebbe a csoportba tartozzanak. Emiatt az alábbi elemzések során ezt a kategóriát nem használjuk, de az összevont mutató része, hogy a védettek, átmeneti és tartós munkanélküliségre vonatkozó arányokat ne torzítsa el a kizárása (pl. az 1. Táblázatban a sorok összege ezért nem 100%, mert az 5 éven túli munkanélküliségi tapasztalatot nem tüntetük fel).

uempla, uempli).¹⁰⁰ A „munkaerő-piaci jelenlét” esetében azokat vontuk be az elemzésbe, akik az elmúlt 7 napban fizetett munkát végeztek vagy munkanélküliek (munkát keresett/nem keresett aktívan munkát) voltak, ide a résztvevők 55,5%-a sorolható. A harmadik – a „munkaerő-piaci jelenlét (főtevékenység alapján)” – esetben csupán azokat vettük figyelembe, akik főtevékenységként jelölték meg ezeket. Ennek a feltételnek a résztvevők 53,4%-a felelt meg.

Az ESS 2010. évi hullámának magyarországi adatbázisa 1561 válaszadó adatait tartalmazza. Közülük 45,8% férfi és 54,2% nő. A mintában az átlagéletkor 47,6 év. A vizsgálatban résztvevők 13,9%-a a 15-25, 17%-a a 26-35, 24,2%-a a 36-50, míg 44,9%-a az 50 év feletti korcsoportjába tartozik. Az iskolai végzettséget tekintve a megkérdezettek a felvétel alapján átlagosan 12,7 évig tanultak.

A munkanélküliségi tapasztalatot tekintve a vizsgálatban résztvevők 66,4%-a tekinthető védettnek, 10,0%-a tapasztalta meg az átmeneti, míg 9,4%-a a tartós munkanélküliséget az elmúlt 5 év folyamán, 14,2%-uk pedig volt ugyan 3 hónapnál hosszabb ideig munkanélküli, de nem az elmúlt 5 évben. A munkaszerződést vizsgálva a megkérdezettek 3,3%-át szerződés nélkül foglalkoztatják, 15,2%-uk határozott idejű szerződéssel, 81,6%-uk pedig határozatlan idejű szerződéssel rendelkezik.

A munkaerő-piacon részt vevők közé a megkérdezettek 55,1%-a sorolható, míg a munkaerő-piacon főtevékenységük alapján részt vevők közé 53,8%.

Az adatok elemzéséhez három módszert alkalmaztunk. A függő változó átlagának a sokaság egyes csoportjai közötti különbségét a feltételes átlagok összehasonlításával vizsgáltuk. Két csoport esetén két mintás t-próba segítségével vizsgáltuk az átlagok közötti különbséget, illetve annak szignifikanciáját.

Az összetettebb modellek vizsgálatához regressziós eljárást alkalmaztunk. Tekintve, hogy az általunk vizsgált függő változók kategoriálisak, binomiális és multinomiális logisztikus regressziós modelleket használtunk.

100 Az esélyhányadosokban lehetséges bizonyos torzítás, mivel a munkanélküliségre vonatkozó kérdések az elmúlt 5 év tapasztalatára vonatkoztak, míg a tevékenység(ek)re vonatkozó kérdések az elmúlt 7 napra. Elképzelhető tehát például, hogy valaki volt munkanélküli az elmúlt 5 évben és jelenleg a főtevékenysége alapján tanul, vagy volt munkanélküli, de most már nyugdíjas. Mivel ezeket a torzításokat nem tudtuk a kérdőív felépítése miatt kellőképpen kontrollálni ezért jelen formájukban tesszük közzé az eredményeket.

III. A munkaerő-piaci bizonytalanság európai és magyar viszonylatban

Ahogy a módszertani összefoglalóban is olvasható, a munkaerő-piaci bizonytalanság operacionalizálására két változót alkalmaztunk: a munkanélküliségi tapasztalatot és a munkaszerződés jellegét. A munkaerő-piaci helyzet e két dimenziója a bizonytalanság különböző aspektusait tárja fel: az egyik a munkanélküliségnek való kitettséget mutatja az előzetes munkaerő-piaci tapasztalatok alapján, az utóbbi pedig a jelenlegi vagy múltbeli alkalmazotti helyzetre vonatkozik. Természetesen relatív előnyösebb helyzetben vannak a határozott idejű szerződéssel rendelkezők a munkanélküli személyekkel szemben, mégis a határozatlan státuszhoz képest sokkal bizonytalanabb és kiszolgáltatottabb annak a helyzete, aki ilyen szerződéssel rendelkezik, nem is beszélve azokról, akiknek nincs szerződése. Ezért választottuk a munkaszerződés jellegét a munkaerő-piaci bizonytalanság egyik mérőszámának. Természetesen a fő kérdés mindezzel kapcsolatban az, hogy e két jellemző tekintetében van-e különbség a nők és a férfiak, a fiatalok és más korcsoportok, valamint a teljes népességre vonatkozó adatok között. Az adatokat európai összehasonlításban, valamint Magyarországra vonatkozóan is ismertetjük.

A munkanélküliség kockázata nemzetközi összehasonlításban

Az 1. Táblázat a védett, az átmeneti és a tartós munkanélküli csoportok arányait mutatja a teljes populációra és 26-35 éves korcsoportra Magyarország és a teljes ESS minta esetében.

Amennyiben a teljes mintára vonatkozó adatokat nézzük, látható, hogy a védettek aránya (azaz akik sohasem voltak munkanélküliek 3 hónapnál hosszabb ideig) kicsit több mint 73%, szemben a 26-35 éves korcsoporttal, ahol ez az arány 64%. Megállapítható tehát, hogy a teljes népességhez képest a fiatalok előnytelenebb helyzetben vannak.

1. TÁBLÁZAT: Munkanélküliségnek való kitettség az ESS országokban és Magyarországon (%)

Munkanélküliségnek való kitettség (%)		Védett csoport (nem volt munkanélküli 3 hónapnál tovább)	Volt átmeneti munkanélküli (3-12 hónap)	Volt tartósan munkanélküli (12+ hónap)
ESS	26-35 korcsoport	64,4	12,4	10,9
	26-35 férfiak	63,0	14,9***	10,4**
	26-35 nők	65,6	10,2***	11,4**
	ESS országok átlaga	73,5	6,4	7,4
Magyarország	26-35 korcsoport	51,7	17,4	14,0
	26-35 férfiak	48,4	22,2*	15,1
	26-35 nők	54,7	12,9*	12,9
	Magyarország átlag	66,4	10,0	9,4

ESS 5. hullám súlyozva: kombinált súllyal ESS átlagok; design súllyal magyar átlag esetén

Szignifikancia-szintek: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

ESS 26-35 korcsoport átmeneti munkanélküliség nők-férfiak: $t(7552) = 3,732$, $p > 0,001$

ESS 26-35 korcsoport tartós munkanélküliség nők-férfiak: $t(7552) = -2,801$, $p > 0,005$

Magyarország 26-35 korcsoport átmeneti munkanélküliség nők-férfiak $t(263) = 1,998$ $p > 0,05$

A nők kiszolgáltatottságával kapcsolatos feltevéseket azonban csak részben támasztják alá az európai adatok.¹⁰¹ Ha ugyanis a fiatal nők és férfiak helyzetét vizsgáljuk, azt találhatjuk, hogy míg a védettek aránya megközelítően megegyezik, férfiak esetében az átmeneti munkanélküliség, a nők esetében a tartós munkanélküliség jellemzőbb.

A magyarországi populációra vonatkozó adatok alapján a védettek aránya 66%, ami eleve egy sokkal előnytelenebb helyzetet mutat, mint az ESS országok átlaga. Az eleve előnytelenebb magyar összetétel mellett is érvényesül az előbb említett tendencia: hazánkban a 26-35 éves korcsoport 52%-os védettségi arányát tekintve szintén előnytelenebb helyzetben van a teljes magyar népességhez képest.

A férfiak és nők egymáshoz viszonyított helyzetét illetően hazánkban a vizsgált korcsoportban a férfiak előnytelenebb helyzete figyelhető meg, mind a tartós, mind az átmeneti munkanélküliségi tapasztalatot tekintve. Ennek megfelelően a védettek aránya is alacsonyabb a magyar férfiak között, azonban érdemes kiemelni, hogy az eltérés csak az átmeneti munkanélküliség esetén szignifikáns a két nem képviselői között.

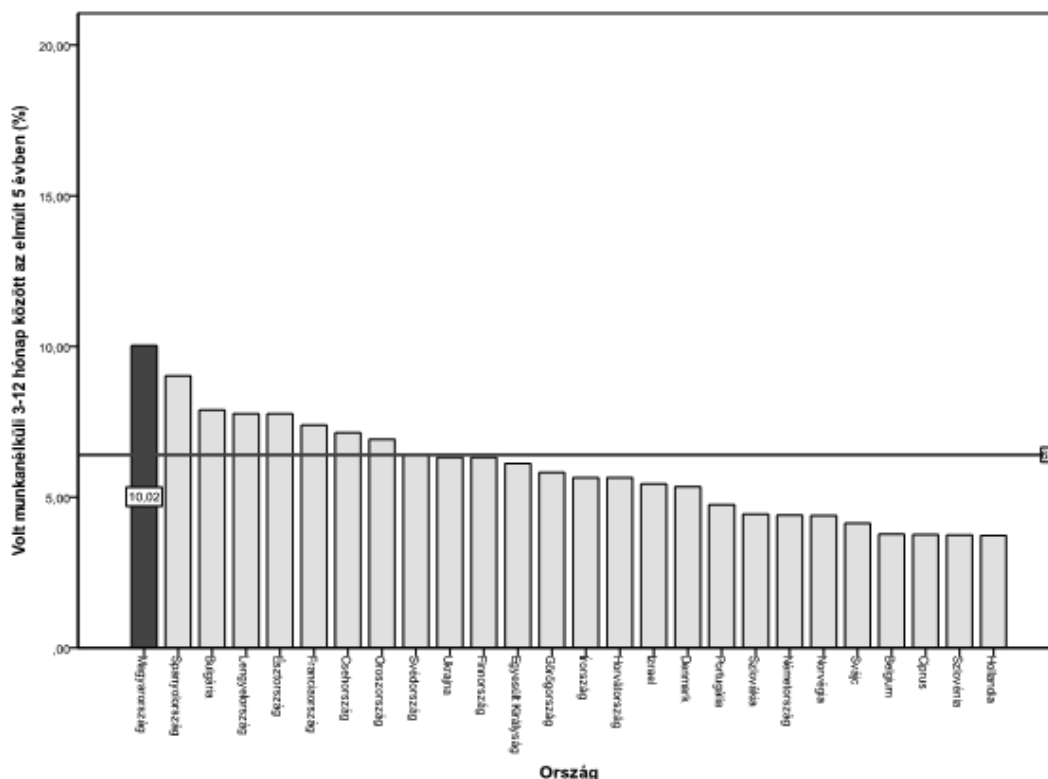
101 Megvizsgáltuk a férfiak és nők közötti különbségeket általában is (nem csupán a korcsoportban), de mivel csupán igen csekély (1-2%-os) különbségek mutatkoztak és azok sem voltak szignifikánsak, így ezeket az átlagokat nem közöljük jelen tanulmányban. A két nem közötti munkaerő-piaci különbségek jobban kirajzolódnak az alábbi multinomiális elemzéseknél.

A következőkben Magyarország átmeneti és tartós munkanélküliségi helyzetét vizsgáljuk meg nemzetközi összehasonlításban. Az 2. Ábra alapján az látható, hogy a teljes mintára vonatkozó átmeneti (3-12 hónap közötti) munkanélküliség esetében Magyarország helyzete a 10%-os átmeneti munkanélküliségi tapasztalattal a legelőnytelenebb az ESS felmérésben részvevő országok között. Az ábrán vízszintes vonal jelöli az ESS országok átlagát, amely kicsivel több mint 6%.

Érdemes azonban megjegyezni, hogy az átmeneti munkanélküliség nem egyértelműen tekinthető negatív jelenségnek. Mértéke erősen függ az adott ország munkaerő-piacának rugalmasságától, valamint egyaránt mutathat nagyobb fokú munkahelyi mobilitást (munkavállalók gyakori és önkéntes munkahely váltása)¹⁰² és munkahelyi bizonytalanságot (munkavállalók gyakori elbocsátása) az adott ország viszonyaitól függően. Ezt a kétértelműséget látszik alátámasztani az is, hogy a 2. Áb-

102 Ezt a felvetést megpróbáltuk ellenőrizni a fő indok alapján, ami miatt a válaszadók orthagyták utolsó munkaadójukat (változó neve ESS 5: rsnlvem). A „munkanélküliségi tapasztalat” és „fő indok” alapján képzett keresztábra alapján az európai adatokban az tapasztalható, hogy az átmeneti munkanélküliséget megtapasztaltak között azok aránya, akik akaraton kívül (lejárt a szerződésük, elbocsátották őket vagy a munkáltató tevékenysége megszűnt) veszítették el állásukat 44%; szemben a tartós munkanélküliséget megtapasztaltak 52,3%-ával. Magyarországon ugyanebben a sorrendben ezek az arányok 51% és 56,2%.

2. ÁBRA: Teljes populáció: volt átmeneti munkanélküli (3-12 hónap között) az elmúlt 5 évben

rán nem mutatkozik meg az országok kelet-nyugati csoportosulása előnytelenebb és előnyösebb helyzetben lévő halmazokra, hanem ennél sokkal szórtaabb a kép.

A tartós munkanélküliség gyakori tapasztalata azonban már egyértelműen negatív jelenségnek tekinthető (3. Ábra). Ebben az esetben ki is rajzolódik, hogy elsősorban a dél- illetve kelet-európai országokban jellemző a tartós munkanélküliség. Ami a magyar helyzetet illeti, a tartós munkanélküliség tapasztalatát vizsgálva hazánk már nincs a legelőnytelenebb helyzetben lévő országok között. Magyarország kicsivel (9,4%) az ESS országok átlaga (8,3%) fölött van, a felvételen résztvevő országok rangsorának alsó harmadában foglal helyet.

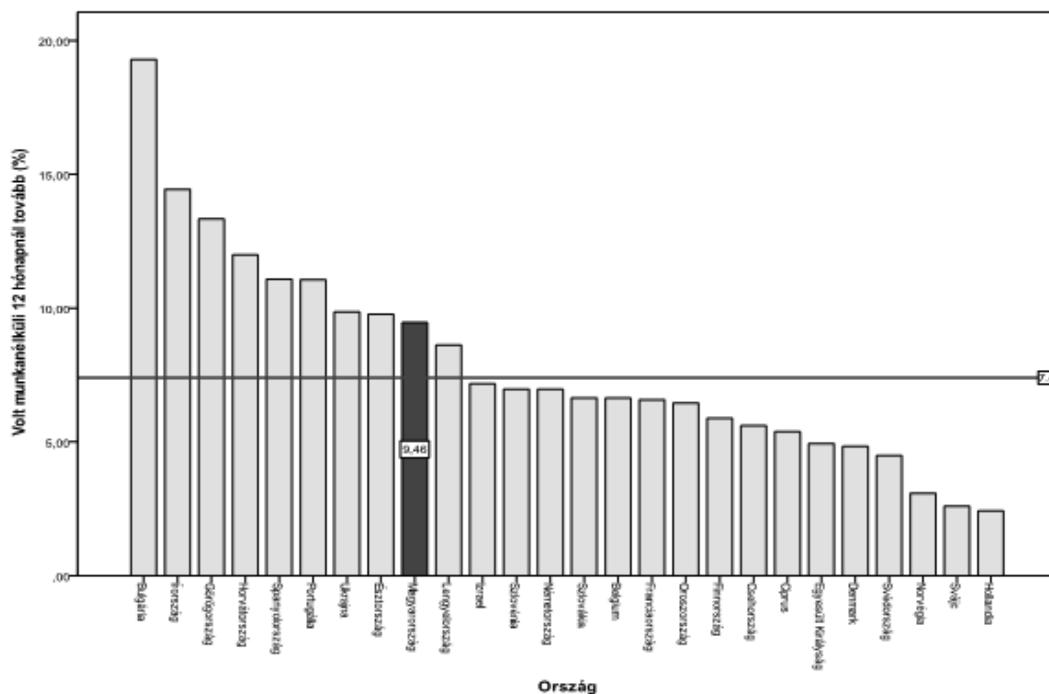
A következőkben az átmeneti munkanélküliségi

Bár az arányokat fenntartással kell kezelni, hiszen nem tudhatjuk, hogy az utolsó munkaadótól való távozás indokaként adott válasz értelmezési időtartománya azonos-e a munkanélküliségi tapasztalatra adott válaszáival, az azonban látható, hogy Magyarországon kevésbé érvényesül az átmeneti munkanélküliség „pozitív” jellege. Érdekes kérdés, hogy milyen nemzeti, esetlegesen régiós különbségek figyelhetők meg ebben a tekintetben az ESS országok között, de erre területi korlátok miatt nincs lehetőségünk bővebben kitérni.

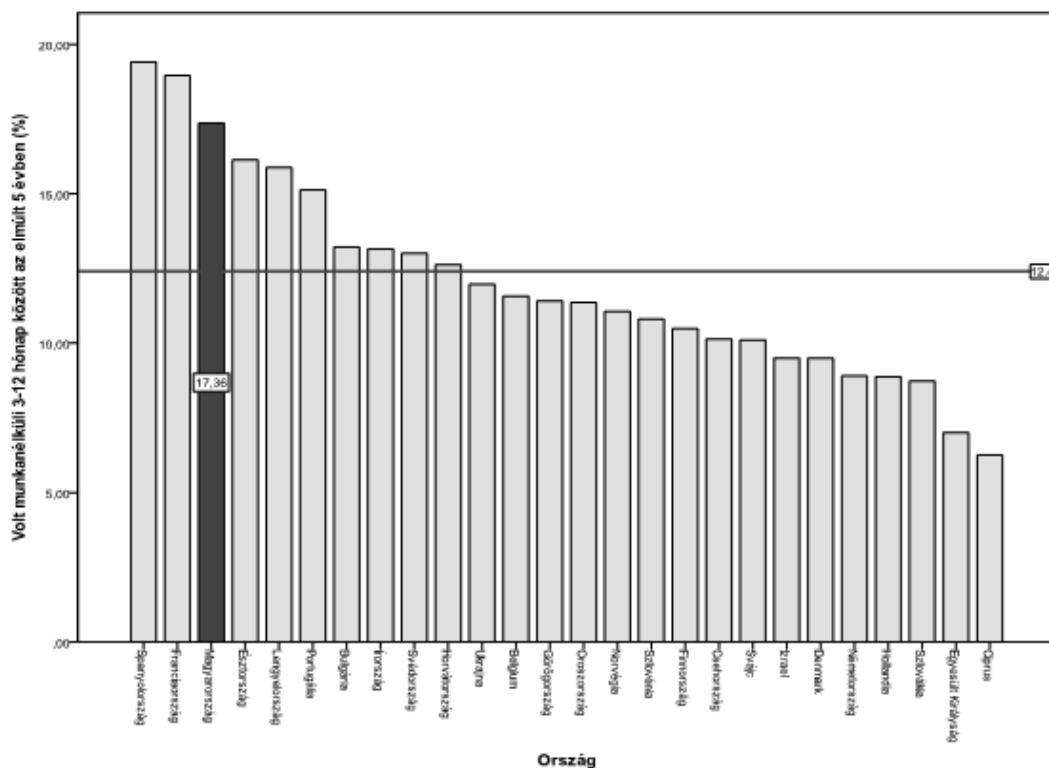
tapasztalatot vizsgáljuk meg a magánéleti döntések szempontjából kiemelten érintett 26-35 éves korcsoportban. Tekintve, hogy az átmeneti munkanélküliség tekintetében Magyarország kiemelkedik a többi ország közül, érdemes megnézni hogyan alakul a vizsgált korcsoport pozíciója ebben a munkanélküliségi kategóriában (4. Ábra). A 3 és 12 hónap közötti átmeneti munkanélküliséget tekintve a vizsgált korcsoportra¹⁰³ látható, hogy hasonlóképpen a fenti (1. számú) Táblázathoz, a 26-35 éves korcsoportnak minden országban sokkal előnytelenebb a helyzete, mint a népesség egészének. Másrészt érdemes kiemelni, hogy már nem Magyarország helyezkedik el a rangsor legalján – Franciaország és Spanyolország „megelőzi” hazánkat. Összességében azonban Magyarország még mindig a rangsor alsó felében helyezkedik el, jóval az ESS országok átlaga (amelyet vízszintes vonal jelez a 4. ábrán) felett. Ebben az esetben érdemes lehet megvizsgálni, hogy vajon nem az országok iskolázottságban való elté-

103 Itt eltekintettünk a súly (designweight) használatától, mivel a korcsoportokra való szűkítésnél adódhatnak torzítások, amelyet nem tudunk megfelelően kezelni és értelmezni.

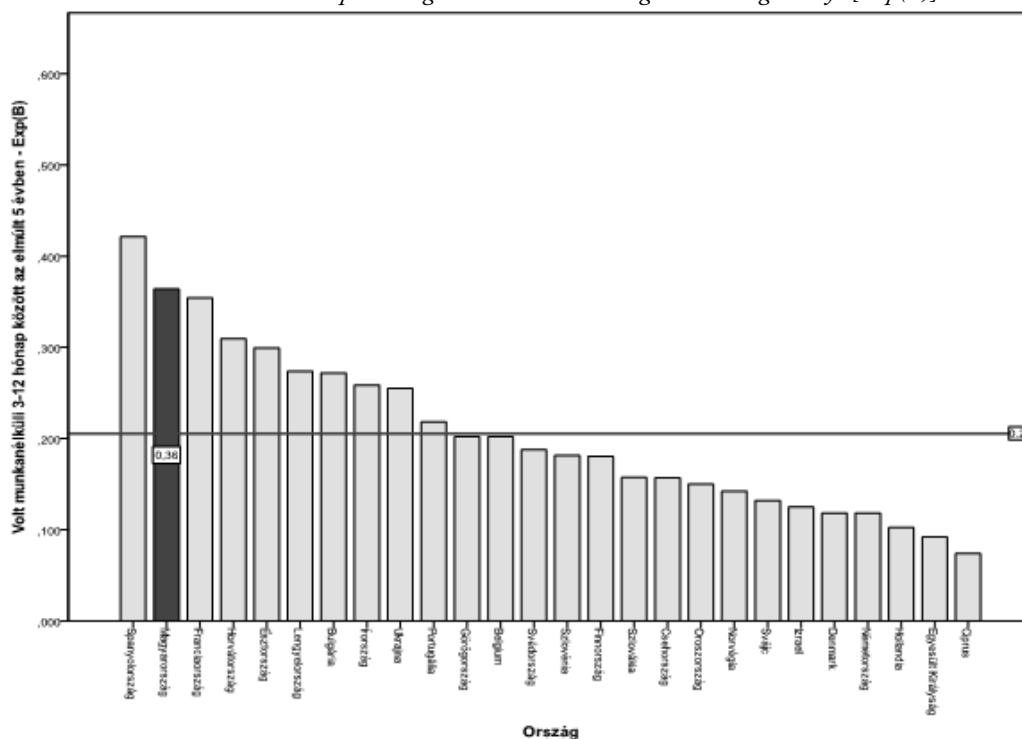
3. ÁBRA: Teljes populáció: volt tartós munkanélküli (12 hónapnál tovább) az elmúlt 5 évben

4. ÁBRA: 26-35 éves korcsoport: volt munkanélküli 3-12 hónap között az elmúlt 5 évben

5. ÁBRA: 26-35 éves korcsoport ideiglenes munkanélküliségre való átlagos esélye [Exp(B)]

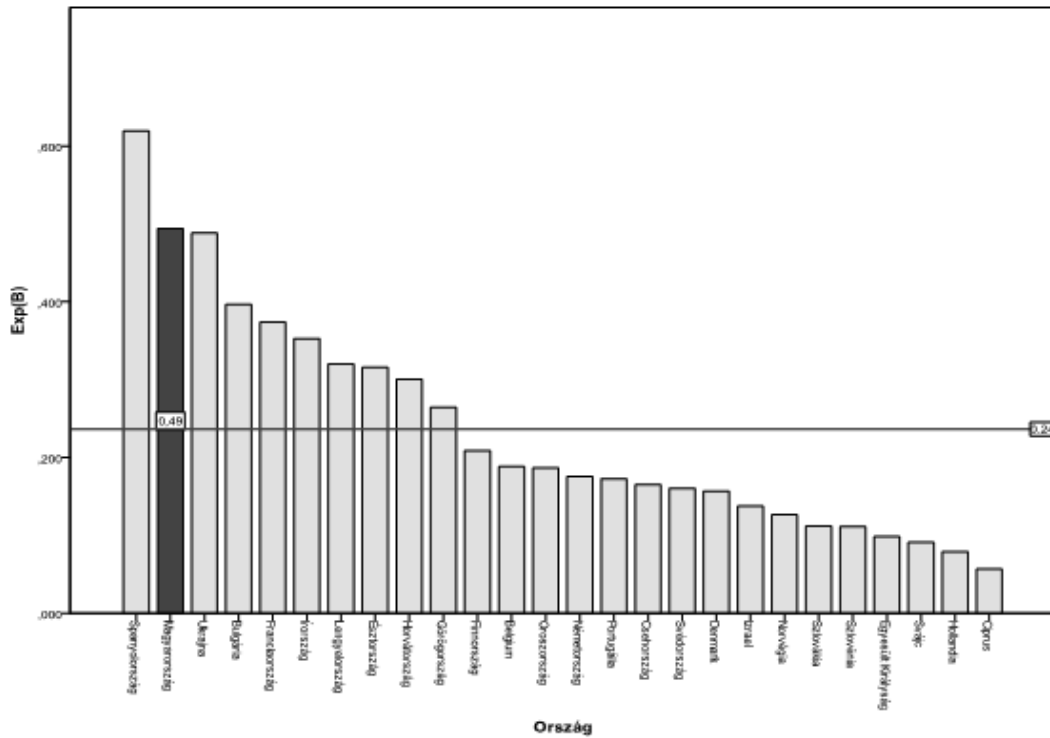
rése okozza-e ezt az előnytelen pozíciót.¹⁰⁴ Ahhoz, hogy ezt ellenőrizni tudjuk, elsőként centráltuk az iskolai végzettséget, kivonva az európai átlagot az egyes értékekből. Európában a felvétel alapján az emberek átlagosan 12,6 évig tanulnak, ezt használtuk viszonyítási alapnak, ezzel centráltuk az adatokat. Az ez alapján képzett új 0 átlagú változót vettük be a bináris logisztikus regressziós egyenletbe a korcsoportokkal együtt, ahol a referenciakategória a vizsgált 26-35 éves korcsoport volt. Az 5. számú Ábra az exponenciális B0-k értékét tartalmazza, amely az összehasonlítás bázisa. A B0-k azt mutatják, hogy egy országban egy átlagos (európai átlagot értve) iskolai végzettségű 26-35 éves korcsoportba tartozó fiatalnak mekkora esélye volt arra, hogy az elmúlt 5 évben megtapasztalja az átmeneti munkanélküliséget, szemben azzal, hogy a védett kategóriába tartozzon.

Látható, hogy Magyarország pozíciója nem változott a 4. ábrához képest, sőt Franciaország egy kicsit jobb helyzetben van az 5. Ábra szerint. Kijelenthető tehát, hogy a korcsoport helyzetét nem az iskolázottságban tapasztalható nemzetek közötti eltérések okozzák.

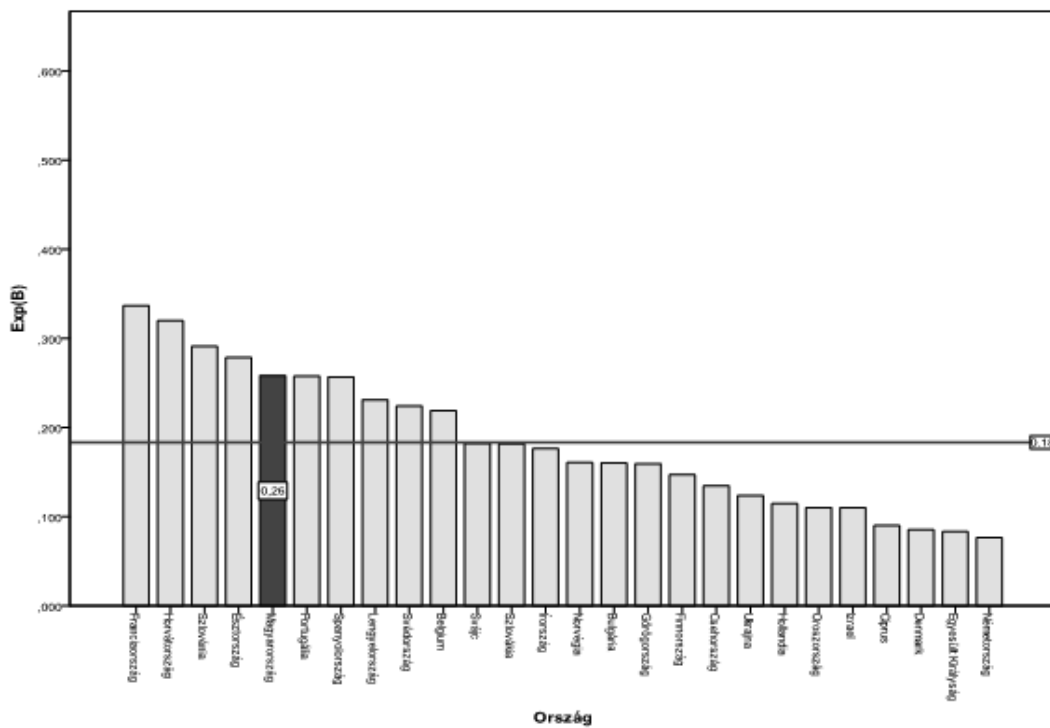
Az 6. és a 7. Ábra nemek szerinti bontásban mutatja a korcsoport átmeneti munkanélküliségre való átlagos esélyét. Ezek alapján megállapítható, hogy egyrészt a férfiak eleve rosszabb helyzetben vannak a korcsoportban, mint a nők, azaz nagyobb az esélyük az átmeneti munkanélküliségre és ez nem csupán magyar, hanem általános tendencia. A magyar nők pozíciója relatíve jobb (7. Ábra), de összességében még mindig az átmeneti munkanélküliség szempontjából kockázatosabb országok között található.

104 A tartós munkanélküliség esetén kevésbé kirívó a teljes minta és a korcsoport helyzete, így ezt a jelen írás keretei között nem vizsgáljuk meg külön.

6. ÁBRA: 26-35 éves férfiak ideiglenes munkanélkülire való átlagos esélye [Exp(B)]

7. ÁBRA: 26-35 éves nők ideiglenes munkanélkülire való átlagos esélye [Exp(B)]

Átmeneti munkanélküliségre vonatkozó esélyek az ESS országokban és Magyarországon

A következő részben multinomiális regresszióval megvizsgáljuk, hogy a vizsgált fiatal korcsoportnak ténylegesen nagyobb-e az esélye, hogy átmeneti vagy tartós munkanélkülivé váljon, összehasonlítva más korcsoportokkal. Ugyanezen logika mentén megvizsgáljuk továbbá, hogy a nők helyzete kiszolgáltatottabb-e a férfiakénál munkaerő-piaci szempontból. A regressziós egyenletbe kontrollváltozóként bevontuk a kérdezettek iskolai végzettségét.

Ahogy a módszertani részben kifejtésre került, minden alábbi Táblázat három esélyhányadosot tartalmaz, amely háromféleképpen fejezi ki a munkaerő-piaci bizonytalanságot. Az első esélyhányados, amelyet a Táblázatok fejlécében „általánosként” jelölünk, azt fejezi ki, hogy mennyi esélye van valakinek munkanélkülivé válnia, függetlenül attól, hogy jelen van-e a munkaerőpiacon vagy nem.¹⁰⁵ A másik két esélyhányados a munkaerőpiacon jelen lévőkre vonatkozik általában és főtevékenység alapján.

Az alább bemutatott multinomiális regressziós elemzések a védettek kategóriáját használják referenciacsoportnak, tehát az itt ismertetett esélyhányadosok azt fejezik ki, milyen eséllyel kerül valaki az átmeneti vagy tartós munkanélküliséget meg tapasztalt csoportjába a védett kategóriához képest.

Elsőként nézzük meg, hogy milyen eséllyel válnak a különböző európai korcsoportok átmeneti munkanélkülivé. Ahogyan azt a 2. Táblázat ESS országokra vonatkozó része mutatja, az általános adatok alapján a nőknek a férfiakhoz képest kisebb az esélyük arra, hogy ebbe a kategóriába tartozzanak, szemben a védettekkel. Továbbá minden korcsoportnak kisebb az esélye a referenciacsoportéhoz képest, hogy a védettekhez képest ebbe a kategóriába tartozzanak, azaz kisebb eséllyel váltak átmeneti munkanélkülivé, mint a 26-35 évesek. Érdekes

105 Ez természetesen egy elég nyers mutató, de közlését érdemesnek tartottuk, egyrészt mert a másik két típusú esélyhányados kategóriával összehasonlítva rendelkezhet egyes esetekben információs értékkel, másrészt mivel a Blossfeld által kidolgozott elméletben a tanulmányok kitolása, folytatása (legfiatalabb 15-25 éves korcsoport), a gyerekvállalás (főleg nők esetén) vagy az idő előtti nyugdíjba vonulás is lehet egy egyéni válasz a strukturális bizonytalanság állapotára (Blossfeld 2005). Természetesen az egyéni stratégiákat nem tudjuk az adatokból rekonstruálni, de bizonyos mintázatok láthatóvá válnak, ha összehasonlítjuk az általános adatokat a munkaerőpiacon jelen lévők adataival.

módon az általános adatokban az iskolai végzettség nem szignifikáns, ez azonban megváltozik, ha csak a munkaerőpiacon jelenlévőket vizsgáljuk.

Más képet kapunk azonban, ha csak a munkaerőpiacon jelen lévőket vesszük figyelembe. Ebben az esetben a nőknek kis mértékben megnövekszik az esélyük, hogy átmeneti munkanélkülivé váljanak, de még így is alacsonyabb ez az esély, mint a férfiaké. Legnagyobb változást a 15-25 évesek korcsoportjánál találhatunk, amely csoport így a legkedvezőtlenebb helyzetbe került azáltal, hogy kizártuk a még tanulókat vagy valamilyen más ok miatt a munkaerőpiacon jelen nem lévőket: közel másfélszeres az esélyük, hogy átmeneti munkanélkülivé váljanak (főtevékenység alapján, munkaerőpiacon jelen lévőik esetén), mint a 26-35 éves korcsoportba tartozóknak.

Az 50 felettiiek esetén nem tapasztalható ekkora változás. Bár növekszik az esély, hogy átmeneti munkanélkülivé váljanak, ha csak a munkaerőpiacon jelenlévőket vesszük alapul, de még így is a legkevésbé kiszolgáltatott csoport a többi korcsoporthoz képest. Az iskolai végzettség a munkaerő-piaci jelenlétet alapul véve a várakozásainknak megfelelően szignifikáns, tehát ahogy növekszik az oktatásban eltöltött évek száma, úgy csökken az átmeneti munkanélküliség esélye. Összességében tehát a fiatalabb korcsoportok felől az idősebb korcsoportok felé haladva egyre kisebb az átmeneti munkanélküliség kockázata az iskolai végzettség és a nem hatását tekintetbe véve.

Magyarország esetén azt tapasztalhatjuk az általános adatok esetében, hogy a korcsoportok közül a 15-25 közötti és az 50 év feletti kategóriának kisebb az esélye az átmeneti munkanélküliségre, a másik két korcsoport között nem tapasztalható szignifikáns különbség. Hasonlóképpen a nők és férfiak között sincs szignifikáns különbség, ellenben a magyar adatok esetében szignifikáns az iskolai végzettség hatása: minél iskolázottabb valaki, annál kisebb az esélye, hogy átmenetileg munkanélkülivé váljon.

A magyar munkaerőpiacon jelen lévők adatait vizsgálva láthatjuk, hogy hasonlóan az európai eredményekhez, ebben az esetben is a legfiatalabb korcsoport mutatkozik a leginkább kiszolgáltatottnak. A referenciacsoportéhoz képest közel kétszeres az esélyük hogy megtapasztalják az átmeneti munkanélküliséget. A 26-35 és 36-50 éves korcsoport munkaerő-piaci bizonytalansága között ebben az esetben nem tapasztalható szignifikáns különbség. Az inaktívák kiszűrése után az 50 év felettiük esélye az átmeneti munkanélküliségre erősen megnövekszik.

2. TÁBLÁZAT: Átmeneti munkanélküliség esélye az ESS országokban és Magyarországon

Átmeneti munkanélküliség esélye – 3-12 hónap munkanélküli 5 éven belül – ref. csop.: védett meg-i helyzet	Általános	Munkaerő-piaci jelenlét	Munkaerő-piaci jelenlét (főtevékenység alapján)
ESS országok	Exp(B)	Exp(B)	Exp(B)
Nem (ref: férfi)	0,769***	0,895*	0,889**
15-25 éves korcsoport (ref: 26-35)	0,617***	1,315***	1,394***
36-50 éves korcsoport (ref: 26-35)	0,583***	0,566***	0,552***
50 feletti korcsoport (ref: 26-35)	0,137***	0,320***	0,329***
Iskolai végzettség	-	0,944***	0,942***
Magyarország	Exp(B)	Exp(B)	Exp(B)
Nem (ref: férfi)	-	-	-
15-25 éves korcsoport (ref: 26-35)	0,571*	1,877*	1,985*
36-50 éves korcsoport (ref: 26-35)	-	-	-
50 feletti korcsoport (ref: 26-35)	0,141***	0,511*	0,508*
Iskolai végzettség	0,918**	0,854*	0,834***

Szignifikancia-szintek: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

szik (itt valószínűsíthetően a nyugdíjasok hatása a legnagyobb), de még így is sokkal kedvezőbb helyzetben vannak, mint a referenciacsoport.

Összességében tehát, hasonlóképpen az európai eredményekhez, itt is a fiatalabb korcsoportok felől az idősebb korcsoportok felé haladva csökken az esélye az átmeneti munkanélküliségnek, bár Magyarország esetén nincs szignifikáns különbség a két középső (26-35 és 36-50) korcsoport és a két nem esélyei között.

A tartós munkanélküliség esélyei az ESS országokban és Magyarországon

A következő részben a tartós munkanélküliséget vizsgáljuk meg a már ismert módon, vagyis multinomiális regressziós módszer felhasználásával a korcsoportok, a nem és az iskolai végzettség bevonásával. Ha az európai adatok esetén az általános adatokat tartalmazó oszlopot vesszük figyelembe, láthatjuk, hogy nők és férfiak között nincs szignifikáns különbség. Ebben az esetben ismétlődik a fent már megismert tendencia, azaz hogy a referenciacsoporthoz képest a többi korcsoportnak kisebb

az esélye, hogy ebbe a kategóriába tartozzanak. Az iskolai végzettséget mérő változó bevonása is a már megismert módon működik, vagyis az iskolai végzettség növekedése csökkenti a tartós munkanélküliség esélyét.

A munkaerő-piacon jelen lévőkre vonatkozó esélyhányadosok oszlopában a férfiak és nők közötti esélykülönbségek szignifikánsak, azonban jelen esetben a nők helyzete kedvezőtlenebb: nagyobb az esélyük a tartós munkanélkülivé válásra. Ez a hatás mind a két munkaerő-piacon jelenlévőkre vonatkozó oszlopban érvényesül. A korcsoportok esélyhányadosainak változása az átmeneti munkanélküliségnél már megismert változásokra emlékeztet: mind a legfiatalabb, mind a legidősebb korcsoportból kiszűrve az inaktívakat (valószínűleg a tanulás és a nyugdíj a két legjelentősebb hatás) erősen megnövekszik a tartós munkanélküliség esélye. Ez a hatás a legfiatalabb (15-25 éves) korcsoportnál csak a munkaerő-piacon főtevékenység alapján jelen levők esetében érvényesül, hiszen akik például tanulás vagy gyermeknevelés mellett mellétevékenységként vállalnak munkát, azok definíció szerint nem válhatnak tartósan munkanélkülivé.

3. TÁBLÁZAT: Tartós munkanélküliség esélye az ESS országokban és Magyarországon

Átmeneti munkanélküliség esélye - 3-12 hónap munkanélküli 5 éven belül - ref. csop.: védett mep-i helyzet	Általános	Munkaerő-piaci jelenlét	Munkaerő-piaci jelenlét (főtevékenység alapján)
ESS országok	Exp(B)	Exp(B)	Exp(B)
Nem (ref: férfi)	-	1,188***	1,114**
15-25 éves korcsoport (ref: 26-35)	0,420***	-	1,221**
36 -50 éves korcsoport (ref: 26-35)	0,871**	0,833***	0,852***
50 feletti korcsoport (ref: 26-35)	0,257***	0,611***	0,637***
Iskolai végzettség	0,926***	0,855***	0,855***
Magyarország	Exp(B)	Exp(B)	Exp(B)
Nem (ref: férfi)	-	-	-
15-25 éves korcsoport (ref: 26-35)	0,447**	-	-
36 -50 éves korcsoport (ref: 26-35)	-	-	-
50 feletti korcsoport (ref: 26-35)	0,201***	-	-
Iskolai végzettség	0,840***	0,739***	0,723***

*Szignifikancia-szintek: * p<0,05; ** p< 0,01; ***p< 0,001*

Összességében tehát a fiatalabb korcsoportok felől az idősebb korcsoportok felé haladva egyre kisebb az esélye a tartós munkanélküliség tapasztalatának, miközben az iskolai végzettség itt is csökkenti a munkanélküliség esélyét. Érdekes eredmény, hogy a munkaerő-piacon jelen lévőknél szignifikáns különbség van a nők és férfiak között, itt azonban megfordul a fent ismertetett irány, azaz a nők nagyobb eséllyel válnak tartós munkanélkülivé, ha kizárjuk a tanulókat, a gyermekeket gondozókat, a nyugdíjasokat és egyéb inaktívakat.

Magyarország esetén csak az általános adatoknál figyelhető meg szignifikáns eltérés a korcsoportok között. A legfiatalabb és a legidősebb korcsoportok esetén kisebb az esély a tartós munkanélküliségre, amely hatás azonban eltűnik, ha csak a munkaerő-piacon jelenlévőkre koncentrálunk. Az általános oszlopban található eltéréseket tehát itt is a nyugdíjas és a tanulói státusz biztosította védettségnek tulajdoníthatjuk. A nők és férfiak között egyik oszlopban sem található szignifikáns különbség. Az iskolai végzettség növekedése a magyar adatok esetén is védettséget biztosít a munkaerő-piaci bizonytalanság ellen.

A határozott idejű szerződéssel való foglalkoztatás esélyei az ESS országokban és Magyarországon

A következő két alfejezetben a szerződésekben tapasztalható különbségeket vizsgáljuk meg korcsoportok, nem és iskolai végzettség alapján. Jelen esetben is multinomiális regressziót alkalmaztunk a különbségek feltárására. A munkaszerződések esetében arra voltunk kíváncsiak, hogy a fiataloknál jellemzőbbek-e a kiszolgáltatottabb, kevésbé védett „szerződésformák”, azaz, hogy határozatlan idejű helyett határozott idejű szerződéssel vagy szerződés nélkül foglalkoztatják őket. Ezt azért tekintjük a munkaerő-piaci bizonytalanság jellemzőjének, mert ezekhez a „szerződésformákhoz” kevesebb garancia társul, könnyebb megválni a munkavállalótól, amely nehezíti a hosszú távú tervezést és a fajsúlyosabb döntések meghozatalát. Elsőként vizsgáljuk meg a határozott idejű szerződés esélyeinek alakulását!

Az ESS országokra vonatkozó adatok közül az általános adatok szerint a nőknek a férfiakhoz képest nagyobb esélyük van, hogy határozott munkaszerződésük legyen határozatlan helyett. Ez a hatás

4. TÁBLÁZAT: A határozott idejű szerződés esélye az ESS országokban és Magyarországon

Határozott idejű szerződés esélye (ref: határozatlan idejű szerződés)	Általános	Munkaerő-piaci jelenlét	Munkaerő-piaci jelenlét (főtevékenység alapján)
ESS országok	Exp(B)	Exp(B)	Exp(B)
Nem (ref: férfi)	1,076*	1,098*	1,084*
15-25 éves korcsoport (ref: 26-35)	3,040***	2,230***	2,229***
36-50 éves korcsoport (ref: 26-35)	0,536***	0,533***	0,536***
50 feletti korcsoport (ref: 26-35)	0,305***	0,411***	0,433***
Iskolai végzettség	0,977***	0,968***	0,965***
Magyarország	Exp(B)	Exp(B)	Exp(B)
Nem (ref: férfi)	-	-	-
15-25 éves korcsoport (ref: 26-35)	3,682***	2,479**	2,447**
36-50 éves korcsoport (ref: 26-35)	-	-	-
50 feletti korcsoport (ref: 26-35)	0,455***	-	-
Iskolai végzettség	0,909***	0,872***	0,875***

Szignifikancia-szintek: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

nem tűnik el akkor sem, ha csak a munkaerőpiacon jelen lévőket vizsgáljuk. A korcsoportok esetén az tapasztalható, hogy a 15-25 éveseknek sokkal nagyobb az esélyük (háromszoros) a 26-35 évesekhez képest, hogy határozott szerződésük legyen határozatlan helyett. Ez a hatás mérséklődik, ha kizárjuk azokat, akik például diákmunkát vállalnak, de továbbra is kétszeres a referenciakategóriához képest. Az idősebb korcsoportoknak mérsékeltebb az esélyük a referenciakategóriához (26-35) képest a határozatlan munkaszerződésre.

Összességében tehát itt is megmutatkozik a már ismert linearitás az adatokban, vagyis ahogy a fiatalabb korcsoportok felől az időségek felé haladunk, úgy egyre kisebb az esélye, hogy a bizonytalanabb, jövő szempontjából kevésbé kiszámítható munkaszerződéssel rendelkezzenek. A legkiszolgáltatottabb korcsoport messze a legfiatalabb, amely esélykülönbség akkor sem tűnik el, ha kiszűrjük azokat, akik nem főtevékenységként dolgoznak, hanem például diákmunkát vállalnak, miközben főtevékenységként tanulmányokat folytatnak.

Magyarország esetén a nők és férfiak között nincs szignifikáns különbség, ez akkor sem változik, ha csak a munkaerőpiacon jelen lévőket vesz-

szük az esélyhányados számítás alapjául. Ellenben a korcsoportok összehasonlításánál hazánkban a 15-25 éveseknek sokkal nagyobb az esélyük (3,6-szoros) a 26-35 évesekhez képest arra, hogy határozott szerződésük legyen határozatlan helyett. Ez némileg mérséklődik, ha csak azokat vesszük figyelembe, akik jelen vannak a munkaerőpiacon, de nem tűnik el (még mindig 2,4-szeres), vagyis itt sem csak a diákmunka velejárója. Szignifikáns még a legidősebb korcsoport és a referenciacsoport közötti különbség. Az 50 év felettieknek mérsékeltebb az esélyük a referenciakategóriához (26-35) képest, hogy határozatlan munkaszerződésük legyen. Ez a hatás viszont csak az általános adatoknál mutatkozik meg, azaz eltűnik a különbség, ha csak a munkaerőpiacon jelen lévőket vizsgáljuk meg. Ennek nagy valószínűséggel az az oka, hogy a munkaerő-piaci jelenlét előírásával kiszűrjük azokat a nyugdíjasokat, akik a legutolsó munkaszerződésük alapján válaszoltak.

Az európai és a magyar eredmények egyaránt a legfiatalabbak (15-25) kiszolgáltatott helyzetét mutatják. Azonban míg az európai adatokból egyértelmű a hatás linearitása – azaz hogy minél fiatalabb valaki, annál nagyobb bizonytalansággal kell számolnia a munkaerő-piacon – ez a magyar adatok

5. TÁBLÁZAT: A szerződés nélküli foglalkoztatás esélye az ESS országokban és Magyarországon

Szerződés nélküli foglalkoztatás esélye (ref: határozatlan idejű szerződés)	Általános	Munkaerő-piaci jelenlét	Munkaerő-piaci jelenlét (főtevékenység alapján)
ESS országok	Exp(B)	Exp(B)	Exp(B)
Nem (ref: férfi)	-	0,885*	0,872**
15-25 éves korcsoport (ref: 26-35)	3,172***	2,035***	1,934***
36 -50 éves korcsoport (ref: 26-35)	0,618***	0,613***	0,630***
50 feletti korcsoport (ref: 26-35)	0,610***	0,619***	0,619***
Iskolai végzettség	0,911***	0,920***	0,918***
Magyarország	Exp(B)	Exp(B)	Exp(B)
Nem (ref: férfi)	-	-	0,291*
15-25 éves korcsoport (ref: 26-35)	7,804**	5,200*	10,662**
36 -50 éves korcsoport (ref: 26-35)	-	-	-
50 feletti korcsoport (ref: 26-35)	-	-	-
Iskolai végzettség	0,892*	-	-

Szignifikancia-szintek: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

esetén nem érvényesül ilyen egyértelműen. Hasonlósként emelhető ki az összeurópai és a magyar adatok között továbbá, hogy az iskolai végzettség növekedése mindkét esetben védőfaktorok bizonyul a bizonytalanabb, határozott idejű szerződésforma tekintetében.

A szerződés nélkül foglalkoztatás esélyei az ESS országokban és Magyarországon

Végezetül a legkiszolgáltatottabb munkaerő-piaci helyzetet vizsgáljuk meg: a szerződés nélküli foglalkoztatási formát.

A szerződés nélküli foglalkoztatást tekintve az ESS országokra vonatkozó eredményekben a nők és a férfiak között nincs szignifikáns különbség az általános adatok esetén. Ez megváltozik azonban, ha csak a munkaerőpiacon jelen lévőket vizsgáljuk, ebben az esetben a nőknek szignifikánsan kisebb az esélyük a férfiakhoz képest, hogy ne legyen szerződésük a határozatlan idejű munkaviszonyhoz képest.

A 15-25 éveseknek sokkal nagyobb az esélyük (háromszoros) a 26-35 évesekhez képest arra, hogy

ne legyen szerződésük határozatlan idejű munkaviszony helyett. Ez az arány mérséklődik, ha az 'aktívokat' vizsgáljuk, de nem tűnik el (mindkét esetben közel kétszeres). Más szavakkal, itt sem a tanulmányaik mellett munkát vállalók okozzák az esélykülönbséget. Az idősebb korcsoportoknak mérsékeltebb az esélyük a referenciakategóriához (26-35) képest, hogy ne legyen munkaszerződésük. A szerződés nélküli foglalkoztatás esetén azonban eltűnik az eredmények már megszokott linearitása. A 36-50 évesek és a legidősebbek korcsoportja hasonló helyzetben vannak, amelyen az sem változtat, ha csak a munkaerőpiacon jelen lévőket vesszük figyelembe.

A magyar adatok esetében sincs a nők és férfiak között szignifikáns különbség az általános adatokat tekintve, azonban, hasonlóképpen az európai min-tához, ha csak a (főtevékenység alapján) a munkaerőpiacon jelen lévőket vizsgáljuk, akkor a nőknek kisebb esélyük van a férfiakhoz képest, hogy ne legyen munkaszerződésük. A korcsoportok tekintetében megállapíthatjuk, hogy a 15-25 éveseknek sokkal nagyobb az esélyük (majdnem nyolcszoros) a 26-35 évesekhez képest, hogy ne legyen szerződésük határozott munkaviszony helyett. Ez az esély-

különbség nem mérséklődik akkor sem, ha csak azokat vesszük alapul, akik főtevékenységük alapján jelen vannak a munkaerőpiacon.

Összességében, Magyarországon is a legfiatalabb korcsoport van a legkiszolgáltatottabb helyzetben, de a többi esetben nincs szignifikáns eltérés. Meglepő módon az iskolai végzettség is csak az általános adatoknál szignifikáns, a másik két esetben nem.¹⁰⁶

Összefoglaló

A fenti elemzések kapcsán két, egymással átfedő, társadalmi csoport – a nők és a fiatalok – munkaerő-piaci helyzetét vizsgáltuk meg. Választásunkban Beck és Blossfeld munkáit vettük alapul, miszerint Beck a személyes és a munkaerő-piaci kockázatok egymást erősítő hatásainak leírásánál a nőket említi, mint „veszélyeztetett csoportot”, addig Blossfeld a magánéleti döntéseket átható bizonytalanság kapcsán a fiatalok kiszolgáltatott helyzetét hangsúlyozza. Tanulmányunkban e két csoport európai és magyarországi a helyzetét mutattuk be.

A fenti elemzések tükrében a nők helyzete ambivalens képet mutat. Az európai adatokból számos esetben kirajzolódik a Beck által feltételezett előnytelen helyzet, mint például a tartós munkanélküliség és a határozott idejű szerződéssel történő foglalkoztatás. Más esetekben azonban (az átmeneti munkanélküliség és a szerződés nélküli foglalkoztatás eseteiben) a férfakkal szemben a nők helyzete tűnik kevésbé kiszolgáltatottnak. Érdemes kiemelni továbbá, hogy a magyar adatokban a legtöbb esetben egyáltalán nem látszik szignifikáns különbség a nők és a férfiak között.

A munkaerő-piaci bizonytalanság tekintetében az európai adatok a Blossfeld-i elmélet következtetéseihez megfelelően jól mutatják a fiatalabb korcsoportok kiszolgáltatott helyzetét mind az átmeneti és a tartós munkanélküliség, mind a munkaszerződések esetén. A magyar adatoknál már nem ennyire egyértelmű a helyzet. Általános konklúzióként megfogalmazható, hogy a legfiatalabb (15-25 éves) korcsoport helyzete a legkiszolgáltatottabb. A gyermekvállalás szempontjából kiemelten érintett (26-35 éves) korcsoport és a többi korcsoport munkaerő-piaci bizonytalansága azonban a legtöbb esetben nem tér el szignifikánsan.

Megállapítható továbbá, hogy az ESS országokban az iskolai végzettség növekedésével általában csökken a munkaerő-piaci bizonytalanság és ez a hatás Magyarországon is érvényesül.

Irodalom

- Bauman, Z. 2000 *Liquid modernity*. Polity Press, Cambridge.
- Beck, U. 2003 *A kockázat-társadalom. Út egy másik modernitásba*. Ford. Berényi Gábor. Századvég – Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság, Budapest.
- Beck, U. 2010 *A munka szép új világa*. Belvedere Meridionale, Szeged.
- Blossfeld, H.P. – Klijzing, E. – Mills, M. – Kurz, K. szerk. 2005 *Globalization, uncertainty and youth in society*. Routledge London – New York.
- Blossfeld, H.P. – Hofmeister, H. szerk. 2006a *Globalization, uncertainty and women's career*. Routledge, London – New York.
- Blossfeld, H.P. – Mills, M. – Bernardi, F. szerk. 2006b *Globalization, uncertainty and men's career*. Routledge, London – New York.
- Blossfeld, H.P. – Buchholz, S. – Hofäcker, D. szerk. 2006c *Globalization, uncertainty and late careers in society*. Routledge, London – New York.
- Castells, M. 1996 *The Rise of the Network Society, The Information Age: Economy, Society and Culture Vol. I*. Blackwell, Oxford, UK – Cambridge.
- Harvey, D. 2006 *Spaces of global capitalism*. Verso, London.
- Lash, S. – Urry, J. 1987 *The end of organized capitalism*. Polity, Cambridge.
- Király G. – Paksi V. 2012 A bizonytalanság kockázata vagy a kockázat bizonytalansága? Két német társadalomtudós gondolatai a megváltozott döntési térről. *Kultúra és Közösség*, 3-4:129-140.
- Mills, M. – Blossfeld, H.P. 2005 Globalization, uncertainty and the early life course. A theoretical framework. In Blossfeld, H.P. – Klijzing, E. – Mills, M. – Kurz, K. szerk. 2005 *Globalization, uncertainty and youth in society*. Routledge London – New York.

106 A szignifikáns eltérések egyik oka lehet az alacsony elemszám. A magyar minta esetén ugyanis összesen 24-en nem rendelkeznek szerződéssel.

Absztrakt

Számos szerző szerint a késő modernitás egyik fő jellemzője, hogy a globalizációs folyamatok által keltett strukturális bizonytalanság az emberek életének egyre több területét áthatja. Ez egyben azt is jelenti, hogy magánéleti és munkaerő-piaci döntéseiket egy változó és egyre inkább bizonytalanná váló társadalmi térben kell meghozniuk. Az egyik fő kérdés, hogy vajon ez a bizonytalanság eltérő mértékben sújtja-e a különböző társadalmi csoportokat. Tanulmányunkban a globális változások által az egyik leginkább érintett területet, a munkaerő-piacot vizsgáljuk meg, azon belül pedig kiemelten foglalkozunk a két legkiszolgáltatottabb csoporttal: a fiatalokkal és a nőekkel. A European Social Survey adatai segítségével magyar és nemzetközi viszonylatban is bemutatjuk a munkanélküliség, valamint a határozott, illetve szerződés nélkül foglalkoztatottság esélyeit.

Abstract

Several scholars emphasise that one of the main characteristics of late modernity is that structural uncertainty related to global transformation increasingly pervades individual life. In line with this, individuals are forced to make their decisions concerning their private and working life under constantly changing and uncertain conditions. One of the main questions is whether various social groups are affected by this uncertainty effects in a different manner. This paper especially focuses on the labour market which is one of the most affected areas by global changes. We will pay special attention to the two groups being in the most precarious position: the youths and the women. Utilising the data of the European Social Survey we will present individuals' odds in Hungary and in Europe for being unemployed and for being employed with fixed-term contracts or even without any contracts.

